نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در ترویج فرهنگ قرآن

رمضانعلی بذرافشان*

چکیده: نگارنده این گفتار را با بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات در فهم قرآن آغاز می‌کند، ازجمله: ذخیره و بازیابی آسان اطلاعات، ایجاد ارتباط در فضای مجازی و حفاظت نسخه‌های خطی قدیمی. پس از آن به راهکارهای استفاده بهینه از اینترنت در ترویج فرهنگ قرآنی اشاره می‌کند به دو روش. یکی: مراجعه به موتورهای جستجو. دوم: مراجعه به فضاهای طبقه‌بندی موضوعی در اینترنت. آنگاه تحت عنوان راهکارهای بهینه‌سازی شناخت و دسترسی اطلاعات قرآنی، چهار مورد از این راهکارها را بیان می‌دارد. آسیب‌شناسی سایت‌ها و وبلاگ‌های قرآنی (ازجمله روزآمد نشدن و ارتباط یک سویه)، و پس از آن راهکارهای بهینه‌سازی این سایت‌ها و وبلاگ‌ها و مانند: مخاطب محوری، پاسخ به پرسش‌ها، توجّه به ابعاد جهانی قرآن، توسعه وبلاگ‌های تخصصی و موضوعی (گروهی) عنوان دیگر است. و سرانجام، پیشنهادهای خاصّ نویسنده پایان بخش گفتار است.

*. دانش‌آموختهٔ حوزه و دانشگاه و پژوهشگر مطالعات اسلامی bazafshan43@gmail.com

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

کلید واژه: قرآن در جهان معاصر / فناوری اطلاعات و ارتباطات / اینترنت ـ آسیب‌شناسی / اینترنت ـ راهکارها.

مقدّمه

امروزه، نقش رایانه و اینترنت بر کسی پوشیده نیست؛ چه تعداد نرم‌افزارهایی که در پژوهش‌های قرآنی به خدمت گرفته شده است و چه تعداد نرم‌افزارهای آموزشی پژوهشی قرآنی که به بازار عرضه شده و یا بانک‌های اطلاعاتی قرآنی که در اختیار مخاطبان مختلف قرار گرفته است.

لوح‌های فشرده، آموزش مفاهیم قرآن و تلفظ آن را آسانتر کرده و امکان جستجوی لفظی در قرآن را فراهم آورده است و کتب مرجعی را که مورد نیاز سخنرانان و خطباست، به راحتی در اختیار آنان قرار می‌دهد. پایگاه‌های اینترنتی رایج‌ترین ترجمه‌های قرآن را در دسترس علاقه‌مندان قرار می‌دهند و انبوهی از مقالات و کتب قرآنی را در اختیار کاربران می‌گذارند. امّا آنچه از اهمیت بیشتری برخوردار است، تاثیری است که این رسانه در چگونگی استفاده و فهم قرآن می‌تواند داشته باشد.

تأثیرات فناوری اطلاعات و ارتباطات در چگونگی استفاده و فهم قرآن:

۱. ارایه تفسیرهای نوین قرآن

باگسترش دامنه استفاده از اینترنت و سهولت ارایه اطلاعات در آن، زمینه انتشار دیدگاه‌های تفسیری متفاوت و احیاناً انحرافی فراهم می‌آید. در حال حاضر، یک جستجوی اینترنتی در زمینه موضوعات قرآنی، هزاران هزار مورد به دست می‌دهد که از ساده‌ترین مطالب همچون «روش اسلام آوردن» تا کفرآمیزترین مباحث را شامل می‌شود. پایگاه‌های اینترنتی، تفاسیر و برداشت‌های قرآنی را نه تنها از دیدگاه دانشمندان معتبر و مذاهب شناخته شده و اسلامی منتشر می‌کنند، بلکه به همان

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

انـدازه، نـظرات گـروه‌ها و افـراد مـنحرف و فـرقه‌های بـاطل هـمچون «احـمدیه (قادیانیه)» و «بهائیه» و... را نیز ترویج می دهند.

۲. حفاظت از نسخه‌های خطی قدیمی

نسـخه‌های خـطی قـدیمی و مـنحصر بـه فـرد زیـادی از قـرآن در مـوزه‌ها و کتابخانه‌های دینی وجود دارد که یا از دسترس پژوهشگران دور مانده و یا به خاطر استفاده زیاد، در معرض فرسودگی هستند. امّا با پیشرفت‌های جـدید بـه راحـتی می‌توان این نسخه‌های ارزشمند را به صورت الکترونیکی نگهداری کرد و ضـمن محافظت از حقوق انحصاری یا حق مالکیت معنوی ایـن آثـار، آنـها را از بـلایای طبیعی و فرسودگی نجات و به راحتی در اختیار علاقمندان قرار داد. برای نمونه می‌توان به سایت تبیان اشاره نمود که امکان دسترسی به حدود ۲۰۰۰ نسخه خطی به صورت تمام متن در محیط اینترنت را فراهم نموده است و یا می‌توان بـرخـی لوح‌های فشرده را نام برد که هزاران صفحه از نسخ خطی را به صورت عکسی در اختیار علاقمندان قرار می دهد.

۳. ساماندهی تحقیقات جدید قرآنی

کامپیوترها نشان داده‌اند که ابزارهای فوق‌العاده مفید و پیشرفته‌ای برای تجدید و ترکیب متون و ارایه پژوهش‌های نوین هستند. پژوهشگران می‌توانند با استفاده از نرم‌افزارهای قرآنی یا بانک‌های اطلاعات قرآنی تحت وب، دست به نگارش زده و از مراجعه به کتابخانه‌ها صرف نظرکنند و به راحتی با صـرف وقت و هـزینه کـم، نسبت به ساماندهی یافته‌های قرآنی خود اقدام کنند.

۴. شناخت، ذخیره، پردازش و بازیابی آسان اطلاعات

با استفاده از کامپیوتر می‌توان به شناخت دقیق و سریع و آسان منابع قرآنی و ذخیره آن‌ها به شکل‌های مختلف اقـدام کـرد و درکـنار آن مـی‌توان بـه پـردازش اطلاعات قرآنی یا مرتبط با قرآن پرداخت و به آسانی نسبت به بازیابی اطلاعات قرآنی خود از طرق گوناگون اقدام کرد.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

۵. نشر اطلاعات و اشتراک منابع قرآنی

از طریق رایانه و شبکه می‌توان علاوه بر ذخیره اطلاعات قرآنی نسبت به اشتراک آن‌ها در فضای وب اقدام کرده و نظر کاربران و کارشناسان مختلف را جویا شده و در کنار آن با اشتراک اطلاعات خود و دیگران، می‌توان دسترسی به بانک جامعی از پیشینه مطالعات قرآنی را فراهم آورده و اطلاعات جدید قرآنی خود را بر یافته‌های پیشین پژوهشگران قرآنی بنا نهاد.

۶. ایجاد ارتباط بین مراکز و پژوهشگران قرآنی در فضای مجازی

کمک به امر پژوهش‌های قرآنی و تسریع در دسترسی و ذخیره و مبادله و پردازش اطلاعات که زمینه ارتباط پژوهشگران قرآنی را در فضای وب فراهم می‌کند تا با هم به تبادل نظر بپردازند.

در این زمینه می‌توان به اتاق‌های گفتگو در اینترنت اشاره کرد؛ نمونه عینی آن پایگاه askquran است که بیشتر از ۱۹۰۰۰ عضو داشته و حدود ۳۰۰۰۰۰۰ بار توسط کاربران مختلف مشاهده شده است. حدود ۹۰۰۰ نوشته در این سایت در موضوعات مختلف قرآنی وجود دارد؛ حدود ۳۰۰۰ کاربر فعال در تولید این نوشته‌ها، نقش داشته‌اند.

اینترنت و راهکارهای استفاده بهینه از آن در راستای فعالیت‌های قرآنی

در دنیای کنونی، کتاب مقدّس «قرآن کریم» نه تنها برای ما مسلمانان محترم است، بلکه هر پژوهشگر بی‌طرفی در دنیا به کتابی که بیش از یک میلیارد نفر به آن احترام می‌گذارند، علاقه‌مند می‌شود. شاهد این مدعا آن است که بیش از ۷۰٪ صفحات اینترنتی قرآنی به زبان انگلیسی (بیشتر این اطلاعات از منابع اهل سنت است و کمتر از شیعه) و تنها ۱۷٪ از آنها به زبان‌های عربی و فارسی هستند. طبیعی است که اینترنت به عنوان یک رسانه جهانی، مخاطبان جهانی را در نظر بگیرد و زبان انگلیسی به عنوان پر مخاطب‌ترین زبان جهان، بیشترین مطالب در مورد قرآن

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

کریم را به خود اختصاص بدهد.

محور اصلی بحث، پایگاه‌ها و صفحات فارسی قرآن است و جز در موارد خاص به مطالب سایر زبان‌ها اشاره نمی‌کنیم.

در یک نگاه کلی، دو روش را می‌توان پیش روی کاربران نهاد. این دو راه عبارتند از:

روش اوّل، مراجعه به موتورهای جستجو و استفاده از آنها برای دستیابی به مطلب مورد نظر است.

روش دوم، مراجعه به فضاهای طبقه‌بندی موضوعی در اینترنت است که شاهراه‌های اطلاعاتی، فهرست‌های راهنما و دسته‌بندی‌های موضوعی در پایگاه‌های قرآنی و اسلامی را شامل می‌شود.

در مورد روش اوّل:

موتورهای جستجو یک ابزارند؛ ابزاری که اطلاعات پایگاه‌ها را به صورت خودکار جمع‌آوری می‌کند و صفحات اینترنت را بر اساس خواستهٔ ما مرتب کرده و نمایش می‌دهد.

این روش، زمانی کاربرد بهینه دارد که موتور جستجوی مناسبی را برگزینید و در جستجو نیز واژگان کلیدی خوبی را انتخاب کنید. چنانچه موضوع تحقیقی شما، موضوعی تازه، به روز و جزئی باشد، استفاده از موتورهای جستجو و شروع کار با آنها بهتر است. چون پایگاه داده‌های موتورهای جستجو، بسیار وسیع است، باید موضوع تحقیق و نیز واژگان کلیدی مرتبط با آن که در کادر جستجو درج می‌شوند، کاملاً مشخص و جزئی باشد؛ زیرا با امتحان یک موضوع کلی در موتور جستجوی بزرگ، نتایج بی‌شماری ارائه خواهد شد و قطعاً نتایج نامربوط در آنها بسیار خواهد بود. در حال حاضر، بهترین و مناسب‌ترین ابزار برای این کار، موتور جستجوی «گوگل» است که امروزه به عنوان معروف‌ترین و قدرت‌مندترین موتور جستجوی

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

وب شناخته شده و به تعبیر دیگر، برای عده زیادی از کاربران در سراسر دنیا، به صفحه اوّل اینترنت تبدیل شده است.

برای دستیابی به منابع بهتر و مناسب‌تر از قسمت جستجوی پیشرفته گوگل استفاده کنید. در این قسمت می‌توانید کلمات و عبارات مورد جستجوی خود را به شکل‌های مختلف تعریف کنید و دامنه جستجو را به زبان، قالب هر پرونده (فایل)، زمان ارائه در اینترنت و جایگاه مطلب در صفحات وب محدود کنید. ضمن اینکه می‌توانید جستجوی خود را به نشانی خاصی در اینترنت نیز محدود نمایید.

اما در روش دوم:

می‌توان از طریق دنبال کردن درخت موضوعات به مطلب مورد نظر خود رسید. برای این کار، چند محور به عنوان رؤوس اصلی خواسته‌های ما مدّ نظر است. محورهای کلی که در این قبیل تحقیقات و پژوهش‌ها متصور است، عبارت‌اند از:

- متن قرآن و ترجمه؛
- تفسیر قرآن؛
- علوم قرآن؛
- مجلاّت و مقالات قرآنی؛
- کتابخانه و کتابشناسی قرآن؛
- پایان‌نامه‌های قرآنی.
- اخبار قرآنی
- پرسش و پاسخ‌های قرآنی

راهکارهای بهینه‌سازی شناخت و دسترسی اطلاعات قرآنی

۱. اینترنت درباره هر چیزی اطلاعاتی را ارائه می‌دهد؛ امّا این بدان معنا نیست که اینترنت بهترین و کامل‌ترین مرجع و منبع برای هر موضوعی است؛ به عنوان مثال، هنوز برخی از مجلات قرآنی جهان و ایران در اینترنت قرار نگرفته است؛ یا

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

کتاب‌ها و منابع قرآنی موجود درکتابخانه‌ها و مراکز پژوهشی کشورمان بسیار بیشتر از منابع اسلامی موجود در اینترنت است. بنابراین، نباید انتظار داشت که اینترنت همه چیز را به طورکامل داشته باشد؛ هر چند که در بعضی از موضوعات، حجم منابع اینترنتی بیشتر از منابع غیر اینترنتی است.

۲. همه چیز در اینترنت رایگان نیست.برای دسترسی و استفاده از برخی منابع اینترنتی، به‌ویژه منابع علمی جدید، باید هزینه‌ای به عنوان حق اشتراک پرداخت. بعضی از دانشگاه‌ها وکتابخانه‌های جهان، امکان دسترسی به چنین پایگاه‌هایی را در اختیار دانشجویان خود قرار می‌دهند؛ ولی درکشور ما بیشتر چکیده‌های آثار قرآنی قابل دسترسی است و مقالات هم بیشتر جدید وکامل نیستند.

برای نمونه می توان به پایگاه تخصصی نشریات ایران «مگیران»، «نمامتن» یا «نورمگز» اشاره کرد که تعداد معتنابهی از نشریات قرآنی در آن وجود دارد؛ ولی برای دسترسی به مقالات قرآنی آن باید حق اشتراک پرداخت کرد.

۳. آمارها نشان می‌دهد که بیشتر جستجوگران به ۱۰ تا ۳۰ نتیجه‌ای که در صفحات نخست نمایش داده می‌شود، اکتفاء می‌کنند و در حقیقت، به ارزیابی و دسته‌بندی موتور اعتماد می‌کنند. در این خصوص، باید دقت داشت که همیشه بهترین نتایج، نتایج اولیه نیست؛ زیرا ملاک‌های دسته‌بندی و مرتب‌سازی نتایج در موتورهای جستجو، هم با یکدیگر و هم با ملاک‌های مورد نظر جستجوگر متفاوت است.

از این‌رو، برای دریافت نتایج بهتر و بیشتر در اینترنت، راهکارهای ذیل پیشنهاد می‌گردد:

سعی کنید دست کم ۵۰ نتیجه اول جستجوی مباحث قرآنی را خاصه در تحقیقات ژرف بررسی کنید.

تعداد، ترکیب و ترتیب واژگان خود را تغییر دهید، از مترادف‌ها استفاده کنید.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

از عملگرهای منطقی بولین و همچنین محدوده‌های جستجو استفاده کنید.

۴. حتماً از چندین موتور جستجو استفاده کنید و نتایج اولیه آنها را مورد بررسی قرار دهید.

آسیب شناسی سایت ها و وبلاگ‌های مذهبی با تأکید بر سایت‌ها و وب‌لاگ‌های قرآنی

ـ عدم دسترسی به وب‌لاگ‌های قرآنی از نظر موضوعی

اگر چه این کاستی در سایر نقاط دنیا هم تا حدودی وجود دارد، امّا در ایران هنوز هیچ راهنمای اینترنتی برای معرفی وبلاگ‌های ایرانی به صورت عمومی یا تخصصی وجود ندارد. بیشتر کاربران هم به دلیل عدم آشنایی با راهنماهای جهانی و عدم ثبت وبلاگ خود در این راهنماها یا مواجهه شدن با مشکل شناسایی زبان فارسی در این راهنماها، از ثبت وبلاگ خود در چنین راهنماهایی خودداری می‌کنند و در نتیجه، اطلاعات مربوط به وبلاگ‌های فارسی را جز از طریق موتورهای جستجوی عمومی مانند گوگل و یاهو، در هیچ جای دیگر نمی‌توان پیدا کرد.

ـ عدم روزآمد شدن وبلاگ‌ها

به‌طوری که در دنیا نسبت وبلاگ‌های ثبت‌شده به وبلاگ‌های فعال ۶۰٪ تا ۸۵٪ است. این نسبت در ایران به ۷۰٪ تا ۸۰٪ می‌رسد؛ یعنی حدود ۸۰٪ از وبلاگ‌های ثبت‌شده روزآمد نمی‌شوند. در مورد وبلاگ‌های قرآنی درصد کمی وبلاگ وجود دارد که پس از گذشت مدت طولانی هنوز روزآمد می‌شوند و یا نشانی خود را بدون درج نشانی جدید تغییر نداده‌اند و یا در سیستم بلاگفا، تعداد زیادی وبلاگ مذهبی ـ دینی ثبت شده است؛ ولی مدت‌هاست که هیچ مطلبی در آنها درج نشده است. در این مورد حدود ۸۲۰ وب‌لاگ قرآنی ثبت شده‌اند که حدود ۵۰ درصد آن‌ها فقط از واژه قرآن استفاده کرده‌اند ولی قرآنی نیستند و حدود یک سوم آن‌ها بیشتر جنبه خبر رسانی و اطلاع‌رسانی اخبار قرآنی می‌باشند.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

ـ ارتباط یک سویه وبلاگ‌های قرآنی

بیش از ۸۰ درصد وب‌لاگ‌های قرآنی ارتباط یک سویه دارند و می‌شود گفت تعامل مناسبی با کاربران خود ندارند. این، از طریق ثبت نظرات کاربران و میزان بازدیدکنندگان مشخص می‌شود و این در وب‌لاگ‌های قرآنی خیلی کم‌رنگ است.

ـ کمبود سایت و وب‌لاگ‌های قرآنی گروهی

در زبان فارسی سایت و وب‌لاگ‌های قرآنی گروهی، کمتر به چشم می‌خورد و فقط تعداد اندکی وبلاگ گروهی وجود دارد. دانش‌جویان علوم قرآنی به راحتی می‌توانند از طریق سایت و وبلاگ‌های گروهی، تحقیقات خود را در معرض نقد و نظر دیگران قرار دهند و بر بار محتوایی آن بیفزایند.

ـ عدم مستندسازی مطالب، به خصوص در وبلاگ‌های موضوعی و تخصصی

ـ بی‌توجهی به قابلیت‌های بصری و هنری

ـ ارائه متون خام؛ نظم، دسته‌بندی و تیترگذاری

ـ زیاده‌گویی یا درازنویسی؛ کم گفتن و گزیده‌گویی، حضور خوانندگان را دوام می‌بخشد.

ـ غلطهای نگارشی و تایپی

ـ ارائه مطالب بی‌ارتباط و طومارنویسی

ـ استفاده از قلم‌های نامناسب و غیراستاندارد در فضای وبلاگ

ـ فاصله‌های ناهماهنگ میان پستها

نویسندگان وبلاگستان، می‌کوشند زمانی را که میان هر پست می‌گذارند، تقریباً یکسان باشد. از این رو، وبلاگ خود را مثلا هر هفته یا هر ده روز یا هر دو هفته و حداکثر ماهانه، به طور مرتب به روز می‌کنند.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

راهکارهای بهینه سازی آثار قرآنی در فضای الکترونیک

۱. ساماندهی و اطلاع‌رسانی از پایگاه‌های قرآنی

همواره در سطح جامعه شاهد اختصاص یافتن بودجه‌هایی برای اجرای طرح‌های قرآنی هستیم. نقصانی که در فعالیت‌ها و طرح‌های قرآنی کشور احساس می‌شود، فقدان سازمانی اجرایی است که مختص این‌گونه فعالیت‌ها باشد؛ برای مثال، برای پیگیری و آگاهی از نحوه عملکرد طرح‌های ورزشی باید به سازمان تربیت‌بدنی مراجعه کرد؛ امّا برای آگاهی از فعالیت های متنوع قرآنی هیچ سازمان مشخصی وجود ندارد که مصوبات آن الزام‌آور باشد تا مراکز و اشخاص تولیدکننده آثار قرآنی ملزم به رعایت آن باشند.

۲. تلاش همه‌جانبه مراکز علمی و فرهنگی

برای افزایش سهم قرآن در فضای مجازی و محور قرارگرفتن قرآن، باید همهٔ مراکزی که به نحوی در اینترنت فعالیت می‌کنند در این باره اقدام نمایند.

پایگاه‌های ویژه مراکز آموزشی و پژوهشی وابسته به دانشگاه‌ها، حوزه‌های علمیّه و آموزش و پرورش، باید یکی ازگزینه‌های ثابت خود را به قرآن اختصاص دهند و به انعکاس فعالیّت‌های قرآنی و انتشار کتب، مقالات و پایان‌نامه‌های خود در اینترنت بپردازند. خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری، بخشی را به انعکاس اخبار قرآنی اختصاص دهند و از قرار دادن اخبار قرآنی ذیل عنوان کلّی اخبار فرهنگی اجتناب کنند.

یکی از وظایف متولّیان امر قرآن در کشور، این بوده که حتماً سهمی از فعالیت‌های قرآنی خود را به فعالیت در فضای مجازی اختصاص دهند. از این رو، تمام سازمان‌هایی که برای مخاطبان خود احترام قائل هستند، لازم است بخشی از فعالیت‌های قرآنی خود را در فضای مجازی در نظر بگیرند تا کاربران بتوانند از این مفاهیم در فضای مجازی مطلع و بهره‌مند شوند.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

۳. ایجاد انگیزه برای کاربران جوان

جوانان پر شمارترین کاربران اینترنت هستند. برای افزایش سهم قرآن در فضای مجازی و واقعی باید به دنبال جوانان رفت و منتظر نبود که آنها به‌خودی خود وارد فضای مجازی شوند و به فعالیت‌های قرآنی بپردازند. در واقع، ایجاد انگیزه برای کاربران باید از طرف پایگاه های قرآنی انجام شود. یکی از روش‌های ثمربخش در این باره ارائه مطالب قرآنی جذاب و متناسب با علائق جوانان است.

پایگاه شهر مجازی قرآن، خبرگزاری ایکنا، خبرگزاری قرآنی دانشجویان کشور و... نمونه‌های خوبی هستند که در زمینه جذب جوانان خوش درخشیده‌اند.

۴. مخاطب‌محوری

رسانه موفّق، رسانه‌ای است که ارتباط دوسویه با مخاطب خود برقرار کند و به طور فعّال و مستمر نیازهای مخاطب را شناسایی و برآورده سازد و بازخورد آن را بگیرد.

فعّالان قرآنی فضای مجازی، باید با در نظرگرفتن میزان علاقه‌مندی مخاطب به مفاهیم مطرح شده در پایگاه خود، آن‌ها را به‌روز کرده و در کنار آن سعی کنند آگاهی‌های مخاطب را در زمینه‌های مختلف بالا ببرند و در نهایت، بازخورد بیشتری نیز داشته باشند.

باید قرآن را از حالت تخصصی و غیرقابل دسترس بودن خارج کرد.

۵. توجّه ویژه به پرسش‌های قرآنی در اینترنت

راه‌اندازی پایگاه‌هایی که بتواند به پرسش‌ها و شبهات ایجادشده در مفاهیم قرآنی، به‌صورت آنلاین پاسخ دهد، از ضرورت‌های فضای مجازی امروز است. این پایگاه‌ها با دریافت سؤالات قرآنی مخاطبان و پاسخگویی زودهنگام، می‌توانند نقش مهمی در افزایش سهم قرآن در فضای مجازی داشته باشند.

برای افزایش سهم قرآن در اینترنت، افزون بر پایگاه های عمومی، بایسته است

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

پایگاه‌هایی نیز به طور تخصصی به سؤالات اقشار مختلف اجتماع، مانند دانشجویان یا نوجوانان و کودکان، پاسخ دهند.

۶. توجّه به ابعاد جهانی قرآن

از آن‌جا که قرآن پایه‌ای مشترک بین تمام مسلمانان است، هرکس که بخواهد در مورد اسلام به تحقیق و مطالعه بپردازد، پیش از هر منبع دیگری به قرآن مراجعه می‌نماید.

اگر بخواهیم توجه به ابعاد جهانی قرآن کریم داشته باشیم باید سعی در فراهم آوری امکان دسترسی به یافته‌های قرآنی مخصوصا به زبان‌های مختلف داشته باشیم و بیشتر با نگاه برون‌دینی یا فراکشوری به مباحثی بپردازیم که پاسخگوی پرسش‌ها و نیازهای اقشار مختلف خارج کشور نیز باشد. امّا متأسفانه اکثر سایت‌های قرآنی داخل کشور فقط به زبان فارسی بوده یا اگر زبان دیگری دارند بیشتر به طرح مباحث عمومی قرآن می‌پردازند؛ نه مطالب تخصصی و میان رشته‌ای.

۷. حمایت از وبلاگ‌های قرآنی

همان‌گونه که بلاگرهای فارسی در مدت کوتاهی توانستند زبان فارسی را به سومین زبان دنیا در اینترنت ارتقا دهند، بلاگرهای مذهبی نیز می‌توانند با تلاش دو چندان، وضعیت قرآن را در اینترنت نسبت به سایر کتب مذهبی بهبود بخشند. آنان می‌توانند با راه‌اندازی تالارهای گفتگوی قرآنی، طرح نظرات خود درباره مباحث قرآنی، ارائه برداشت‌های آزاد از آیات قرآن، اطلاع‌رسانی از جدیدترین کتب و مقالات قرآنی و انتشار برخی مقالات قرآنی، به افزایش سهم قرآن در فضای مجازی کمک کنند.

۸. نوآوری در ارائه منابع قرآنی

یکی از بهترین روش‌های افزایش محتوای قرآنی اینترنت، ارائه کتاب‌ها و تفاسیر

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

معتبر قرآن در پایگاه‌های اینترنتی است. مدیران پایگاه‌های قرآنی باید با کشف وادی‌های ناپیموده و ارائه مباحث مطرح نشده و انتشار کتاب‌های مفید و مورد غفلت واقع شده، همت گمارند و در افزایش سهم قرآن در اینترنت از خود خلاقیت و ابتکار نشان دهند و غنای مباحث و مفاهیم بی‌بدیل قرآنی را به نمایش بگذارند.

نگاه نظام‌مند به قرآن و مخاطب محور، این را می‌طلبد که جامع‌نگری داشته و مباحث قرآنی، با نگاه جامع و مخاطب جامع توسعه دهیم و در کنار آن روزآمدی مباحث را فراموش نکنیم؛ لذا ضرورت دارد مراکز متولی امور قرآنی بیشتر از پیش به فکر آسیب‌شناسی فعالیّت‌های قرآنی باشند تا در کنار سعی در برطرف کردن آسیب‌ها به فکر نیازسنجی هم باشند تا بتوانند نقشه راه فعالیّت‌های قرآنی را به تصویر کشند.

استفاده از نرم‌افزارهای کتابساز، مخصوصاً برای استفاده در موبایل، استفاده بیشتر از ارسال و دریافت پیامک‌های قرآنی، تشکیل اتاق‌های گفتگوی قرآنی در فضای مجازی، پاسخگویی به پرسش‌های قرآنی از طریق سیستم پیام کوتاه و... از مواردی است که می‌توان از آن در این موضوع بهره برد.

۹. راه اندازی وبلاگ‌های گروهی قرآنی

این نوع وبلاگ‌ها که از مزیت چند صدایی برخوردارند، در واقع می‌توانند همایش و گفتمان کوچکی باشند که بر محور تنوع و تکثیر می‌گردند. دیدگاه‌ها در این گروه وبلاگ‌ها، به زاویه دید مشخصی محدود نیست و جایی هم برای مخالفت یا تأیید نظرات دیگران وجود دارد.

وبلاگ‌هایی که دروازه‌های خود را به روی نویسندگان متعدد باز می‌گذارند، می‌توانند به صورت خانوادگی، یا گروه دوستان در یک منطقه یا شهر، یا دانشگاه، یا حتی چند شهر و چند انجمن ایجاد شوند. با ثبت لینک نیز می‌توانند، گستره فعالیّت گروه را بالا ببرند، و با ارائه مطالب به روز، می‌توانند جاذبه‌های وبلاگ خود

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

را برای دید و بازدیدهای گاه و بی‌گاه، افزایش دهند.

در موضوعات قرآنی ما فقط چند محیط انگشت شمار با این ویژگی سراغ داریم که آن‌ها هم معمولا توسط برخی مراکز پشتیبانی می شوند که در صورت قطع بودجه برای خدمات یا نیروی انسانی آنها هم راکد خواهند شد و...

در این قسمت می‌توان برای نمونه به پایگاه askquran اشاره کرد که یک کار گروهی نسبتا خوبی را در زمینه همکاری‌های گروهی قرآنی در فضای مجازی را فراهم کرده است.

۱۰. توسعه وب‌لاگ‌های موضوعی و تخصصی

وبلاگ‌های موضوعی و تخصصی هر چند برای گروه کمتر و محدودتری از خوانندگان جذابیت دارد؛ امّا فواید عمیق‌تر و مداوم‌تری دارد؛ زیرا خوانندگان بسیاری دوست دارند که برای بالا بردن اطلاعات عمومی خود، مطالبی برگزیده و چکیده را در یک صفحه ببینند و بخوانند تا دیگر برای به دست آوردن این مطالب برگزیده چندین روزنامه، مقاله، کتاب و نوار را بازیابی نکنند.

هر وبلاگ می‌تواند، ترمینالی برای مسافرت وب‌گرد به سایت‌ها، وبلاگ‌ها و دیگر مناطق اینترنت باشد. لینک‌ها، آدرس‌هایی هستند که کلیک بر روی آنها، ما را به فضاها و سرزمین‌های دیگری در جهان پهناور اینترنت منتقل می‌کند. اگر پاورقی‌ها در نشریات سنتی، فقط آدرس نشان می دهند، لینک‌ها اصل مأخذ و منبع را پیش روی شما ظاهر می‌کنند.

بیشتر وبلاگ‌های تخصصی قرآنی توسط کارشناسان قرآنی یا اساتید قرانی مدیریت می شوند که متاسفانه یا از نظر فنی یا از نظر روزامدی عقب هستند یا فقط جنبه اطلاع‌رسانی دارند.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

پیشنهاد خاص

ـ راه‌اندازی دایرکتوری جامع مباحث قرآنی در اینترنت، تهیه فهرست‌های تخصصی از پایگاه‌های قرآنی بمنظور انگیزه لازم برای کاربران و فعالان قرآنی به منظور افزایش سهم قرآن در اینترنت.

ـ اطلاع‌رسانی گسترده از محتواهای قرانی تحت وب

اینترنت از سه بخش: اطلاعات(Data)، تصویر (Video) و صدا (Audio) تشکیل شده و از طریق این سه بخش، بستر برای فعالیت کاربران در تمامی زمینه‌ها فراهم می‌شود. برای افزایش سهم قرآن در اینترنت لازم است به روش‌های علمی و روزآمد، از محتوای قرآنی فضای مجازی در هر سه بخش اطلاع‌رسانی کنیم.

ـ وب سنجی سایت‌های قرآنی از نظر محتوا، شکل، مدیریت مخصوصا مراکزی مثل جهاد دانشگاهی، صدا و سیما، حوزه‌های علمیه و...

ـ تشکیل مجمع وب‌لاگ‌نویسان قرآنی و ارایه خدمات به آنان یا مشاوره بواسطه ارتباط با سطوح مختلف مدیران و کارشناسان مرتبط

ـ معرّفی سایت‌ها، وب‌لاگ‌های جامع، نرم‌افزارهای قرآنی و... به زبان‌های عربی و لاتین و... به منظور اطلاع‌رسانی در فضای وب جهت رد این شبهه که شیعیان در مورد قرآن کم کار کرده‌اند.

ـ ایجاد امکان نظرسنجی و اثرسنجی رفتاری (تغییر رفتاری کاربران سایت‌های قرآنی) تا مشخص شود چه میزان مطالب مندرج در سایت‌ها و ارتباط با کارشناسان قرآنی در فضای وب روی کاربران تاثیرگذار بوده است.

ـ ایجاد نرم‌افزارهای کتاب‌ساز برای کتاب‌ها و نشریات قرآنی و امکان دسترسی رایگان به آن جهت توسعه بیشتر دسترسی به منابع قرآنی که در مورد نرم‌افزارهای ویژه موبایل را بسیار شاهد هستیم.

ـ راهکارهای پیشنهادی بهینه‌سازی وبلاگ‌های قرآنی

وبلاگ‌های شخصی، توجه به چند نکته حائز اهمیت است:

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]

در درجه نخست، باید مطالب دست اولی برای ارائه داشته باشد.

هیچ وقت مطالب را از جایی کپی نکند؛ اگر این کار را می‌کنند با ذکر آدرس باشد؛

سعی کنند نوشته‌ها ابتکار و نوع‌آوری خودش باشد؛ یا گلچینی از ابتکارات و نوآوری‌های دیگران.

به دنبال حرف‌های تازه باشد که خریدار داشته باشد؛ یا حرف هایی کـه نـیاز مخاطب را برآورده می‌کند.

اگر مطلب جدیدی ندارد، حداقل خوب اطلاع‌رسانی کند؛ با زبان ساده و همه فهم بنویسد.

اگر موضوع جدیدی برای ارائه ندارید، مطالب را با یک نگاه جدید بنویسد تا خواننده به خواندن ترغیب شود.

حجم وبلاگ را طوری تنظیم کنید که حجم آن سنگین نباشد و از تمام حـجم صفحه، مناسب و بهینه استفاده کنید.

متأسفانه اکثر وبلاگ های قرآنی از این ویژگی‌ها برخوردار نیستند یا اگر هستند بسیار اندک است.

مقالهٔ حاضر چکیده‌ای است از بخش ارزیابی سایت‌ها و وبلاگ‌های قرآنی در ذیل پژوهش «ارزیابی گزینشی آثار قرآنی فارسی در سال‌های ۸۱ تا ۸۶» به سفارش موسسه ولائ منتظر توسط نگارنده با استفاده از بـرخـی مـقالات و هـمایش‌ها و مصاحبه‌هایی که با برخی مدیران و کارشناسان قرآنی صورت گـرفته است. بـرای اطلاعات بیشتر نیز می‌توان از منابع زیر بهره برد:

۱. دربـاره تـوانـایی‌های وبـلاگ‌هـای گـروهی بـنگرید: کـتاب مـاه (کـلیات) شـماره ۷۹ـ۸۰ (ویـژه وبلاگ‌نویسی).

۲. رضا بابایی، مجله کتاب روش، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران، پـیش شـماره ۴، مـقاله «منبرهای دیجیتال»، ص ۷۱.

۳. مرکز تحقیقاتی کامپیوتری نور، مجله ره‌آورد نور.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1389.7.27.8.7]